

**Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο παρεμποδίζει έρευνα για τις στάσεις των
μαθητών απέναντι στα Αρχαία:
Για να μην αποκαλυφθούν τα αναμενόμενα υψηλά ποσοστά αρνητικών
στάσεων**

Τα γεγονότα έχουν ως εξής: Ο καθηγητής Μιχάλης Κελπανίδης του Τομέα Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ προγραμματίισε με ομάδα μεταπτυχιακών φοιτητών και φοιτητριών στην αρχή του ακαδημαϊκού έτους 2008/09 μία έρευνα με θέμα «*Οι απόψεις των μαθητών του Γυμνασίου και Λυκείου για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών*». Τα σχετικά δικαιολογητικά (σκεπτικό της έρευνας, ερωτηματολόγιο κλπ.) εστάλησαν στις 2 Φεβρουαρίου 2009 στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο – εγκαίρως, όπως πίστευε η ομάδα – για να μπορέσει να δοθεί η άδεια διεξαγωγής της έρευνας στα σχολεία και να διεξαχθεί η έρευνα μέσα στο τρέχον σχολικό έτος.

Αφετηρία της έρευνας η οποία λόγω των εμποδίων που προέκυψαν από πλευράς του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, για τα οποία θα γίνει λόγος παρακάτω, δεν μπόρεσε παρά μόνο μερικώς να πραγματοποιηθεί, ήταν ο προβληματισμός της ερευνητικής ομάδας αναφορικά με τις εξαιρετικά χαμηλές επιδόσεις των Ελλήνων μαθητών σε όλα τα αντικείμενα και σε όλες τις διαδοχικές επαναλήψεις του διεθνούς τεστ σχολικών επιδόσεων PISA (Program for International Student Assessment) από το 2000 ως το 2006. Και ενώ σε άλλες χώρες, όπως στη Γερμανία, προκλήθηκε δριμύτατη δημόσια συζήτηση σχετικά με τις χαμηλές επιδόσεις των Γερμανών μαθητών (οι οποίες ωστόσο είναι υψηλότερες των επιδόσεων των Ελλήνων μαθητών) και ακολούθησαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις του γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος, στην Ελλάδα αυτοί που καθορίζουν την εκπαιδευτική πολιτική και οι οποίοι ευθύνονται για αυτή την μείζονα εθνική αποτυχία, κατάφεραν να «θάψουν» το θέμα και να πείσουν τους Έλληνες ότι «δεν αρμενίζουμε εμείς στραβά, αλλά στραβός είναι ο γιαλός της διεθνούς κοινότητας των 57 χωρών» οι οποίες πήραν μέρος το 2006 στην PISA. Αυτό, με κάπως άλλα λόγια, είπε στην ουσία ο πρώην Υπουργός Παιδείας Πέτρος Ευθυμίου στη Σύνοδο του Βερολίνου προκαλώντας φυσικά τη θυμηδία των Ευρωπαίων εταίρων.

Η έγνοια αυτή για την ελληνική εκπαίδευση ενόψει των σκληρών δεδομένων της διεθνούς πραγματικότητας, που στην Ελλάδα αποκρύβονται στρουθοκαμηλικά, αντί να ληφθούν σοβαρά υπόψη και να οδηγήσουν σε ουσιαστικές αλλαγές, παρακίνησε τη μεταπτυχιακή ομάδα να προγραμματίσει την έρευνα που προαναφέρθηκε στην ελληνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στην οποία «οι μεταρρυθμίσεις που δεν έγιναν» όπως και εκείνες που έγιναν, αλλά τορπιλίστηκαν και ακυρώθηκαν εκ των υστέρων, έχουν γράψει ιστορία 100 και πλέον ετών.

Στο αναλυτικό πρόγραμμα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κυριάρχησε στο παρελθόν πλήρως, και κυριαρχεί ουσιαστικά ως σήμερα, η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών, ενώ η Μεταρρύθμιση του 1976/77 είχε περιορίσει τη διδασκαλία των αρχαίων κειμένων από το πρωτότυπο στο Λύκειο. Οι στόχοι της επαναφοράς της διδασκαλίας των κειμένων από το πρωτότυπο στην υποχρεωτική εκπαίδευση μπορεί βέβαια να ήταν υψηλοί. Ωστόσο, όπως γράφει ο Λάμπρος Πόλκας σε κείμενό του αναρτημένο στο διαδίκτυο, «για κανένα, ίσως, άλλο μάθημα στην ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης δεν ήταν τόσο έκδηλη η αναντιστοιχία ανάμεσα σε φιλόδοξους στόχους και σε φτωχά μέσα και αποτελέσματα όσο για τα 'αρχαία ελληνικά'».

Φυσικά ο αντίλογος στις θέσεις του Πόλκα δεν λείπει. Στην επιστήμη ωστόσο η διεύρυνση της γνώσης δεν επιτυγχάνεται με τις υποκειμενικές απόψεις συγγραφέων *περί της πραγματικότητας*, αλλά από τα *δεδομένα της πραγματικότητας* των ίδιων των δρώντων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, τα απαιτούμενα δεδομένα που θα έφερνε στο φως η έρευνα, ήταν οι απόψεις και

στάσεις των ίδιων των εμπλεκόμενων υποκειμένων, δηλαδή των μαθητών και των καθηγητών του γυμνασίου και του λυκείου. Το ζητούμενο που επρόκειτο να ερευνηθεί με ερωτηματολόγιο μαθητών ήταν πώς βλέπουν από τη μια πλευρά οι μαθητές το μάθημα των Αρχαίων, τι πιστεύουν ότι τους προσφέρει και τι αποκομίζουν από αυτό. Από την άλλη πλευρά, στο αντίστοιχο ερωτηματολόγιο των καθηγητών, διατυπώθηκαν ερωτήσεις σχετικά με το πως αντιμετωπίζουν τη διδασκαλία των Αρχαίων οι φιλόλογοι που διδάσκουν το μάθημα, τι θα ήθελαν να αλλάξει, τι όχι, και άλλες συναφείς ερωτήσεις.

Κατά τον προγραμματισμό της έρευνας κρίθηκε ως απόλυτα αναγκαίο να ερωτηθούν οπωσδήποτε οι ίδιοι οι μαθητές και όχι μόνο οι καθηγητές, διότι τα τελευταία χρόνια δεν έγινε καμία σοβαρή έρευνα στους μαθητές, ώστε υφίσταται πλήρης άγνοια – τουλάχιστον ότι αφορά την έλλειψη συστηματικών εμπειρικών δεδομένων – σχετικά με τις απόψεις τους, ενώ στο επίκεντρο της όλης εκπαιδευτικής διαδικασίας βρίσκονται φυσικά οι μαθητές. Ο ισχυρισμός των Γκλαβιά/Καραγεωργίου ότι στην έρευνά τους [*Πανελλαδική Έρευνα για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο*], η οποία έγινε σε 345 καθηγητές **και όχι σε μαθητές**, «διερευνήθηκαν α. η συνολική στάση μαθητών και διδασκόντων απέναντι στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας...» (σ. 2) είναι πέρα για πέρα εσφαλμένος. Διότι αποτελεί παράβαση ενός από τους βασικότερους κανόνες της κοινωνικής έρευνας, ότι δεν μπορούν να ερευνηθούν οι στάσεις μιας κοινωνικής ομάδας Α μέσω των απόψεων που έχει η ομάδα Β *σχετικά με τις στάσεις της ομάδας Α*, επειδή τα δεδομένα των απόψεων της ομάδας Β δεν είναι **έγκυρος δείκτης** των στάσεων της ομάδας Α. Αυτό είναι ένα από τα σοβαρότερα μεθοδολογικά σφάλματα που μπορεί να κάνει κανείς. Αν το κάνει προπτυχιακός φοιτητής ή φοιτήτρια στις εξετάσεις, κόβεται οπωσδήποτε. Διότι δεν είναι δυνατό, για παράδειγμα, να διαπιστώσουμε τις μουσικές προτιμήσεις των δεκαπεντάχρονων ρωτώντας τους πατέρες ή τις μητέρες τους, που ανήκουν σε άλλη γενεά, σχετικά με το *ποιες νομίζουν ότι είναι* οι μουσικές προτιμήσεις των παιδιών τους. Πρέπει να ρωτηθούν τα ίδια τα παιδιά.

Για το σκοπό αυτό η ερευνητική ομάδα κατασκεύασε με άμεση συμμετοχή του διδάσκοντα καθηγητή Κελπανίδη ένα ερωτηματολόγιο για τους μαθητές το οποίο απέστειλε μαζί με όλα τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, όπως αναφέρθηκε, στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ως σήμερα, 26 Μαΐου, αφού παρήλθαν 4 σχεδόν μήνες από την υποβολή της αίτησης, δεν υπήρξε **καμία επίσημη απάντηση** από πλευράς του Π.Ι. Μετά από προσπάθειες τηλεφωνικής επικοινωνίας από πλευράς της ερευνητικής ομάδας με συνεργάτη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου έγινε ωστόσο προφορικά γνωστό, ότι δεν εγκρίθηκε η έρευνα στην παρούσα μορφή της και ότι θα πρέπει να αλλάξει το ερωτηματολόγιο, το οποίο κατασκευάστηκε με την άμεση εποπτεία και συμμετοχή του διδάσκοντα, ο οποίος, ας σημειωθεί, διδάσκει το μάθημα της Μεθοδολογίας της Παιδαγωγικής Έρευνας με Εισαγωγική στη Στατιστική στο ΑΠΘ εδώ και 24 χρόνια, από το 1985.

Και ναι μεν αυτό θα έπρεπε να χαρακτηριστεί ως προσβολή απέναντι σε έναν πανεπιστημιακό καθηγητή. Γιατί ποιος από τους φιλόλογους του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου είναι περισσότερο «ειδικός» στη Μεθοδολογία της Παιδαγωγικής Έρευνας και στη Στατιστική, ώστε να «διορθώνει» έναν καθηγητή ΑΕΙ, του οποίου το αντικείμενο ουσιαστικά και τυπικά, με βάση το ΦΕΚ, είναι ακριβώς η Μεθοδολογία της Έρευνας; Το πρόβλημα ωστόσο δεν είναι αυτό αλλά ένα πολύ σοβαρότερο. Το πραγματικό πρόβλημα είναι ότι η παρούσα ηγεσία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου παρεμποδίζει μία επιστημονική έρευνα, η οποία είναι προβλέψιμο ότι θα παραγάγει αμερόληπτες διαπιστώσεις σχετικά με τις πραγματικές στάσεις των μαθητών απέναντι στο μάθημα των Αρχαίων, επειδή φοβάται ότι οι διαπιστώσεις αυτές δεν θα στηρίζουν τις προειλημμένες αποφάσεις της πολιτικής της. Για αυτό το λόγο εφαρμόζει ουσιαστικά **λογοκρισία των ερευνών** και εγκρίνει εκείνες τις έρευνες, οι οποίες υπόσχονται με διάφορες

εγγυήσεις ότι θα παραγάγουν **νομιμοποιητικά πορίσματα** για την πολιτική του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, πορίσματα δηλαδή που θα δείχνουν ότι επικρατούν στάσεις, οι οποίες βρίσκονται σε πλήρη συμφωνία με τις προειλημμένες αποφάσεις της πολιτικής αυτής, όπως συμβαίνει – σε πολύ μεγαλύτερη, συστημική κλίμακα βέβαια – στα ολοκληρωτικά πολιτικά συστήματα.

Έτσι, με την κωλυσιεργία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, ακυρώθηκε εκ των πραγμάτων η έρευνα στους μαθητές, γιατί στο μεταξύ, αφού πέρασαν 4 μήνες από την υποβολή της αίτησης, έληξε το σχολικό έτος, ώστε η έρευνα στα σχολεία δεν μπορεί πια να πραγματοποιηθεί, και το επόμενο έτος δεν θα υφίσταται η ερευνητική ομάδα, γιατί οι φοιτητές/τριες θα επιλέξουν άλλα μαθήματα και κατευθύνσεις. Αυτό που ωστόσο δεν κατάφερε η προφανώς εσκεμμένη καθυστέρηση από πλευράς του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, είναι να παρεμποδίσει το άλλος σκέλος της έρευνας, δηλαδή την έρευνα στους καθηγητές, για την οποία δεν απαιτείται άδεια, διότι το ερωτηματολόγιο των καθηγητών συμπληρώνεται εκτός σχολικού χρόνου. Έτσι μπόρεσε τουλάχιστον να πραγματοποιηθεί η έρευνα στους καθηγητές του Γυμνασίου και Λυκείου.

Λήφθηκε διαστρωματωμένο τυχαίο δείγμα 500 εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας, από τους οποίους απάντησαν οι 424. Καταβλήθηκε προσπάθεια να αντιστοιχεί η κατανομή των γνωρισμάτων του δείγματος προς την κατανομή των γνωρισμάτων του πληθυσμού των εκπαιδευτικών σε ότι αφορά εκείνα τα γνωρίσματα του πληθυσμού που είναι γνωστά από την ΕΣΥΕ (φύλο, ηλικία, χρόνια υπηρεσίας).

Συνοψίζοντας – η πλήρης μορφή της έκθεσης των ερευνητικών πορισμάτων δημοσιεύεται σύντομα σε επιστημονικό περιοδικό – οι σημαντικότερες διαπιστώσεις που προέκυψαν είναι οι εξής. Στη γενική ερώτηση αρ. 1: «Είσαι ικανοποιημένος με τον τρόπο που διεξάγεται το μάθημα των Αρχαίων;» απάντησαν τα δύο τρίτα των ερωτώμενων (67,9%) αρνητικά και το ένα τρίτο (32,1%) καταφατικά. Η ερώτηση αρ. 1 εμφανίζει αρκετά υψηλές συσχετίσεις με τις ερωτήσεις αρ. 11: «Θεωρείς ότι επαρκούν τα βοηθητικά σχόλια των βιβλίων;» και 12: «Συμφωνείς με τον τρόπο που είναι γραμμένα τα βιβλία που διδάσκει;». Οι τιμές του συντελεστή γ είναι αντίστοιχα 0,28 για την ερώτηση 11 και 0,58 για την ερώτηση 12. Η στατιστική σημαντικότητα είναι και στις δύο περιπτώσεις πολύ υψηλή ($p < 0,008$ και $p < 0,000$). Η συσχέτιση αυτή σημαίνει ότι μεγάλο ποσοστό εκείνων που απάντησαν ότι δεν είναι ικανοποιημένοι στην ερώτηση αρ. 1, απάντησαν αντίστοιχα αρνητικά και στις άλλες δύο ερωτήσεις, ότι «δεν επαρκούν τα σχόλια» και ότι «δεν συμφωνούν με τον τρόπο που είναι γραμμένα τα βιβλία».

Οι ερωτώμενοι που έχουν μεταπτυχιακό απάντησαν στην ερώτηση αρ. 1 σε μεγαλύτερο ποσοστό από εκείνους που δεν έχουν, ότι δεν είναι ικανοποιημένοι. Η συσχέτιση της ερώτησης αρ. 1 και της ερώτησης αναφορικά με την «κατοχή μεταπτυχιακού» είναι στατιστικά σημαντική ($p < 0,05$) και η τιμή του συντελεστή γ είναι 0,28.

Στην ερώτηση αρ. 3: «Θα ήθελες να έχει το ωρολόγιο πρόγραμμα περισσότερες ή λιγότερες ώρες Αρχαία Ελληνικά με αντίστοιχη αύξηση ή μείωση της ύλης από πρωτότυπο ή από μετάφραση;» οι απαντήσεις στα δύο σκέλη της ερώτησης έχουν ως εξής:

Από το ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ		Από ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	
Περισσότερες	27,5%	Περισσότερες	44,7%
Όσες έχουμε τώρα	48,3%	Όσες έχουμε τώρα	44,9%
Λιγότερες	24,3%	Λιγότερες	10,4%

Είναι εμφανές ότι ένα σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό (44,7% έναντι 27,5%) θα προτιμούσε περισσότερες ώρες Αρχαίων από μετάφραση. Σημαντική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι η συσχέτιση ανάμεσα στις δύο αυτές ερωτήσεις («Αρχαία από το πρωτότυπο» και Αρχαία από μετάφραση») είναι **αρνητική**. Αυτό σημαίνει ότι μεγάλο ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι προτιμούν **περισσότερες** ώρες Αρχαίων από μετάφραση, δηλώνουν αντίστροφα ότι προτιμούν **λιγότερες** ώρες Αρχαίων από το πρωτότυπο. Έτσι ο συντελεστής γ λαμβάνει αρνητική τιμή ($\gamma = -0,35$). Η στατιστική σημαντικότητα είναι πολύ υψηλή ($p < 0,000$).

Στην ερώτηση αρ. 4: «Θεωρείς ότι τα Αρχαία θα βοηθήσουν τους μαθητές σου να βελτιώσουν την ικανότητά τους να κατανοούν και να χειρίζονται καλύτερα τη Νέα Ελληνική;» οι απαντήσεις έχουν ως εξής:

ΠΟΛΥ: 39,1% ΑΡΚΕΤΑ: 38,4% ΛΙΓΟ: 19,2%
ΚΑΘΟΛΟΥ: 3,3%

Παρατηρούμε ότι μεγάλα ποσοστά θεωρούν ότι τα Αρχαία θα βοηθήσουν τους μαθητές να βελτιώσουν την ικανότητά τους να κατανοούν και να χειρίζονται καλύτερα τη Νέα Ελληνική.

Η ηλικία εμφανίζει εδώ στατιστικά σημαντική αρνητική σχέση με την ερώτηση αρ. 4. Αρνητική σημαίνει εδώ ότι οι νεότεροι απαντούν σε μεγαλύτερα ποσοστά καταφατικά από ό,τι οι ερωτώμενοι μεγαλύτερων ηλικιών. Το ποσοστό των ερωτώμενων που απαντούν ότι τα Αρχαία βοηθούν στη βελτίωση της κατανόησης της Νέας Ελληνικής «πολύ» πέφτει, όσο αυξάνει η ηλικία από 47,1% σε 32,6%. Η σχέση είναι στατιστικά σημαντική στο επίπεδο $p < 0,05$ και ο συντελεστής γ λαμβάνει την αρνητική τιμή $-0,16$.

Στην επόμενη ερώτηση αρ. 5: «Κατά την άποψή σου, τι θα βοηθούσε περισσότερο στη βελτίωση της ικανότητας να χειρίζονται οι μαθητές σου τη Νέα Ελληνική: περισσότερες ώρες Αρχαίων ή περισσότερες ώρες Νέων Ελληνικών;» η οποία συνδέεται λογικά με την προηγούμενη ερώτηση αρ. 4, η μέγιστη πλειοψηφία απαντά ότι **περισσότερες ώρες Νέων Ελληνικών** θα βοηθούσαν περισσότερο στη βελτίωση της ικανότητας να χειρίζονται οι μαθητές τη Νέα Ελληνική:

Περισσότερες ώρες Αρχαίων: 17,7% Περισσότερες ώρες Νέων: 82,3%

Στην ερώτηση αρ. 8: «Θεωρείς ότι το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών συμβάλλει στην καλλιέργεια της εθνικής συνείδησης στους Έλληνες μαθητές;» ήταν λιγότερο αναμενόμενο ότι μόνο το ένα τρίτο θα απαντούσε σαφώς καταφατικά:

ΠΟΛΥ: 36,8% ΛΙΓΟ: 50,6% ΚΑΘΟΛΟΥ: 12,6%

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης και οι απαντήσεις των ερωτώμενων στην ερώτηση αρ. 15: «Διαβάζεις στον ελεύθερο χρόνο σου έργα των αρχαίων συγγραφέων είτε από το πρωτότυπο είτε από μετάφραση;»

Από το ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ		Από ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	
Συχνά	11,5%	Συχνά	34,7%
Μερικές φορές	31,8%	Μερικές φορές	45,3%
Σπάνια	41,5%	Σπάνια	16,7%
Ποτέ	15,3%	Ποτέ	3,2%

Είναι εμφανές ότι οι ερωτώμενοι διαβάζουν σημαντικά συχνότερα στον ελεύθερο χρόνο τους έργα των αρχαίων συγγραφέων **από μετάφραση** παρά από το πρωτότυπο. Είναι επίσης σημαντικό ότι μόνο το 11,5% του συνόλου των ερωτώμενων αναφέρει ότι διαβάζει συχνά από το πρωτότυπο.

Οι διαπιστώσεις της έρευνας της ερευνητικής ομάδας Κελπανίδη διαφέρουν σε σημαντικά σημεία από τις διαπιστώσεις της έρευνας των Γκλαβά/Καραγεωργίου και συγκεκριμένα όσον αφορά τις δηλώσεις σχετικά με τις προτιμήσεις των καθηγητών για «περισσότερες ώρες Αρχαίων από μετάφραση ή από το πρωτότυπο» (ερώτηση αρ. 3, με την οποία τεκμηριώθηκε ότι προτιμούν περισσότερες ώρες Αρχαίων από μετάφραση, βλ. παραπάνω) και όσον αφορά την ερώτηση αρ. 5 («Τι θα βοηθούσε περισσότερο στη βελτίωση της ικανότητας να χειρίζονται οι μαθητές τη Νέα Ελληνική: περισσότερες ώρες Αρχαίων ή περισσότερες ώρες Νέων Ελληνικών;»,

όπου η συχνότερη απάντηση ήταν «περισσότερες ώρες Νέων Ελληνικών», βλ. παραπάνω).

Όταν τα πορίσματα δύο εμπειρικών ερευνών δεν συμφωνούν μεταξύ τους, κάποια από τις δύο πρέπει να σφάλει. Όσον αφορά την έρευνα της ομάδας Κελπανίδη, αυτή ακολούθησε από τη μια πλευρά με συνέπεια τη Μεθοδολογία της Εμπειρικής Έρευνας και από την άλλη πλευρά είναι σαφές, ότι η ομάδα αυτή δεν έχει κανένα συμφέρον και καμία δέσμευση να νομιμοποιήσει ex post τις προειλημμένες αποφάσεις της εκπαιδευτικής πολιτικής οποιασδήποτε πολιτικής ηγεσίας.

Καθηγητής Μ. Κελπανίδης
Τηλ. 2310997364
Email: kelpanid@edlit.auth.gr

http://www.alfavita.gr/anakoinoseis/ank26_5_9_0302.php

Η απάντηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

υπουργείο

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ** / ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Αγία Παρασκευή, 13-5-09

Αρίθ. Πρωτ. 567

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΤΜΗΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ, ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Ταχ. Δ/ση: Μεσογείων 406

153 42 Αγ. Παρασκευή

Πληροφορίες: Ε. Παπαδοπούλου

Τηλέφωνο: 210-60.16.367

Φαξ: 210-60.18.191

E-mail: tetet@pi-schools.gr

Προς: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Φιλοσοφίας και \ /
Παιδαγωγικής,

Τομέας Παιδαγωγικής, Παλιό κτήριο Φιλοσοφικής Σχολής, Γραφείο 216Δ,

Υπόψη κ. Μιχάλη Κελπανίδη

Κοιν.: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Διεύθυνση Σπουδών Δ.Ε.
Τμήμα Α'

Α. Παπανδρέου 37, 151 80 - Μαρούσι

Θέμα: Διεξαγωγή έρευνας

Σχετ: το σχετικό υπ' αρ. 16239/Γ2/12-2-09 έγγραφο της Διεύθυνσης Σπουδών
Δ.Ε. του ΥΠΕΠΘ

Το Τμήμα Ερευνών, Τεκμηρίωσης και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας (Τ.Ε.Τ.Ε.Τ.) του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.), στη Συνεδρίαση 3/10-4-09 και κατά τη συζήτηση της αίτησης σας για διεξαγωγή έρευνας με θέμα «Οι απόψεις των μαθητών του Γυμνασίου και του Λυκείου για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών», ως προς τον σκοπό, τη σκοπιμότητα, τον τρόπο διεξαγωγής και το ερωτηματολόγιο της έρευνας, διαπίστωσε τα παρακάτω:

1. Ενώ αναφέρεται ότι «ο σκοπός της έρευνας είναι να διαπιστωθεί με έγκυρα ερευνητικά δεδομένα, που θα παραχθούν άμεσα από τις απαντήσεις των ίδιων των μαθητών, ποιες είναι οι απόψεις και στάσεις τους απέναντι στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών», ευθύς αμέσως επισημαίνεται: «Το ερευνητικό ενδιαφέρον αυτό έχει ως αφετηρία το γεγονός ότι το μάθημα των Αρχαίων καταλαμβάνει ανέκαθεν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μία πολύ κεντρική θέση και αναλώνει ένα μεγάλο μέρος των εφοδίων του συστήματος (σχολικός χρόνος, ανθρωποώρες διδακτικού προσωπικού κ.λπ.). Είναι συνεπώς ιδιαίτερα σημαντικό, να διαπιστωθεί, κατά πόσο οι διατιθέμενοι εκπαιδευτικοί πόροι συντελούν αποτελεσματικά στην προσωπική καλλιέργεια και στη διαμόρφωση των

πνευματικών ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών». Είναι προφανές ότι στην έρευνα εμπλέκονται δύο διαφορετικοί σκοποί που δεν σχετίζονται άμεσα και για τον καθένα απαιτείται διαφορετική έρευνα. Αναρωτιέται, δηλαδή, κανείς πώς είναι δυνατόν από τις απόψεις των μαθητών του Γυμνασίου και του Λυκείου για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών να προκύψουν αποτελέσματα προκειμένου «να διαπιστωθεί κατά πόσο οι διατιθέμενοι εκπαιδευτικοί πόροι συντελούν αποτελεσματικά στην προσωπική καλλιέργεια και στη διαμόρφωση των πνευματικών ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών». Ως γνωστόν, η καλλιέργεια και η διαμόρφωση των πνευματικών ενδιαφερόντων δεν ολοκληρώνεται στα έξι χρόνια του Γυμνασίου και του Λυκείου, αλλά συνεχίζεται και μετά. Εκτός τούτου, δεν οφείλεται αποκλειστικά στην επίδραση της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών αλλά στην επαφή του μαθητή με όλα τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται στο Γυμνάσιο και το Λύκειο, όπως η Ιστορία, τα Μαθηματικά, η Αισθητική Αγωγή, η Φιλοσοφία, η Κοινωνιολογία, η Θεατρολογία κ.λπ., και ακόμη στο πολιτιστικό περιβάλλον του μαθητή. Θεωρούμε, επομένως, ότι μια έρευνα που στηρίζεται στις απόψεις που έχουν οι μαθητές μόνο για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών ή ακόμα και στην επίδοσή τους σε αυτό, δεν είναι δυνατόν να οδηγήσει σε ασφαλή, και αξιοποιήσιμα συμπεράσματα προκειμένου να διαπιστωθεί, όπως αναφέρεται, «κατά πόσο οι διατιθέμενοι εκπαιδευτικοί πόροι για το μάθημα συντελούν αποτελεσματικά στην προσωπική καλλιέργεια και στη διαμόρφωση των πνευματικών ενδιαφερόντων των μαθητών.»

Σχετικά με τη σκοπιμότητα της έρευνας αναφέρεται: «η έρευνα εντάσσεται στην κατηγορία των εφαρμοσμένων ερευνών και το όφελος που αναμένεται να προκύψει είναι η δυνατότητα βελτίωσης της διδακτικής πράξης». Και ευθύς αμέσως παρέχεται η διευκρίνιση: «Εάν για παράδειγμα επιβεβαιωθεί η δεύτερη υπόθεση ότι οι μαθητές/τριες από μορφωτικά μη-ευνοημένα περιβάλλοντα δεν ενδιαφέρονται για τα Αρχαία, αυτό θα σήμαινε ότι θα απαιτηθούν μεγαλύτερες αντισταθμιστικές προσπάθειες από πλευράς του εκπαιδευτικού συστήματος ώστε να μπορέσει το μάθημα των Αρχαίων να προσεγγίσει και αυτούς τους μαθητές/τριες». Είναι δυνατόν, βέβαια, αν βελτιωθεί η διδακτική πράξη, να βελτιωθεί, ως ένα βαθμό, και η επίδοση των μαθητών δεν είναι όμως βέβαιο ότι οι μαθητές θα δείξουν ενδιαφέρον για το μάθημα των Αρχαίων, αν τα ενδιαφέροντα τους είναι στραμμένα σε άλλα επιστημονικά πεδία. Εξάλλου, αν δεχθούμε ότι αιτία της αδιαφορίας των μαθητών για το μάθημα, ή της χαμηλής επίδοσής τους σε αυτό, είναι το γεγονός ότι προέρχονται από «μορφωτικώς μη ευνοημένα περιβάλλοντα», πώς είναι δυνατόν με τη βελτίωση της διδασκαλίας ενός μαθήματος να αντιμετωπισθεί μια σοβαρή κοινωνικού χαρακτήρα αιτία που δημιουργεί και συντηρεί το πρόβλημα;

3. Η δειγματοληψία, όπως επισημαίνεται, στηρίζεται «σε τυχαίο δείγμα σχολείων με βάση το βαθμό αστικοποίησης της έδρας του σχολείου σύμφωνα με τα δεδομένα της απογραφής του 2001 της Στατιστικής Επετηρίδας της Ελλάδας για το σύνολο των δήμων και κοινοτήτων της επικράτειας». Η έρευνα θα πραγματοποιηθεί σε σαράντα έξι (46) σχολεία (= 22 Γυμνάσια και 24 Λύκεια): της Μακεδονίας (32 σχολεία), της Θράκης (6 σχολεία), της Θεσσαλίας (2 σχολεία) και της Αττικής (6 σχολεία). Ως κριτήριο επιλογής του δείγματος λαμβάνεται μόνο «ο βαθμός αστικοποίησης της έδρας του σχολείου» όχι όμως και ο γεωγραφικός παράγοντας, ο οποίος συνδέεται τόσο με την πολιτιστική ιδιαιτερότητα των κατοίκων όσο και με τις μορφωτικές και επαγγελματικές τους επιλογές. Επομένως, το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό όλων των γεωγραφικών διαμερισμάτων της χώρας και δίνει έμφαση σε σχολεία της Βόρειας Ελλάδας. Έτσι, η έρευνα υστερεί ως προς το σημείο αυτό. Τα συμπεράσματα που θα προκύψουν δεν θα απηχούν τις απόψεις των μαθητών για τα Αρχαία Ελληνικά σε πανελλαδική κλίμακα, όπως τουλάχιστον ο γενικός τίτλος της έρευνας αφήνει να εννοήσουμε.

4. Οι συντάκτες του ερωτηματολογίου απευθυνόμενοι προς τους μαθητές διατυπώνουν τον στόχο της έρευνας ως εξής: «Διεξάγουμε μία έρευνα σχετικά με το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών με στόχο να διαπιστώσουμε αν το μάθημα των Αρχαίων αρέσει στους μαθητές και μαθήτριες». Η πρώτη ερώτηση του ερωτηματολογίου αποβλέπει σε αυτόν τον στόχο: «1. Σου αρέσει το μάθημα των Αρχαίων; ΝΑΙ - ΟΧΙ». Η ερώτηση αυτή, κατά πρώτον, επικαλύπτεται από την ερώτηση 7, με την οποία ο μαθητής καλείται μέσα από έναν κατάλογο έντεκα μαθημάτων, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα Αρχαία Ελληνικά, να επιλέξει τρία μαθήματα που του αρέσουν περισσότερο κατά σειρά προτίμησης. Εκτός αυτού, η απάντηση στην ερώτηση δεν θα δώσει αποτέλεσμα έγκυρο, αφού, ως γνωστόν, οι νέοι ευρισκόμενοι στο στάδιο της αναζήτησης αλλάζουν εύκολα και γρήγορα απόψεις και ενδιαφέροντα. Επομένως, δεν μπορεί να στηριχθεί κανείς σε αυτή την απάντηση, προκειμένου να διαπιστώσει το ενδιαφέρον τους για το μάθημα και να εξαγάγει συμπέρασμα ως προς το «κατά πόσο οι διατιθέμενοι εκπαιδευτικοί πόροι συντελούν αποτελεσματικά στην προσωπική καλλιέργεια και στη διαμόρφωση των πνευματικών ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών», όπως επισημαίνεται. Είναι βέβαιο πως, όποια και αν είναι η απάντηση των παιδιών, είναι δυνατόν σε μικρό χρονικό διάστημα να αναθεωρήσουν την άποψη τους για το μάθημα. Ακόμη, η συμπάθεια ή η αντιπάθεια των μαθητών για ένα μάθημα συχνά οφείλεται όχι τόσο στο μάθημα καθ' εαυτό αλλά σε εξωγενείς παράγοντες όπως π.χ. σε ορισμένους διδάσκοντες, που είναι δυνατόν να εμπνεύσουν στους μαθητές αγάπη ή αντιπάθεια για το μάθημα, σε οικογενειακά ή κοινωνικά πρότυπα, σε διάφορες επιρροές κ.λπ. Τέλος, η εν λόγω ερώτηση δημιουργεί πολλά ερωτήματα ως προς το περιεχόμενο της. Επιδιώκεται, δηλαδή, με αυτή να διερευνηθεί αν το μάθημα των Αρχαίων αρέσει ή δεν αρέσει στον μαθητή: α) όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο διδάσκεται; β) όσον αφορά τις δυσκολίες που έχει; γ) όσον αφορά το περιεχόμενο του; δ) όσον αφορά τα σχολικά εγχειρίδια βάσει των οποίων διδάσκεται; ε) ή μήπως ως προς κάτι άλλο; Όπως είναι διατυπωμένη, υποχρεώνεται ο μαθητής να απαντήσει θετικά ή αρνητικά μόνο, ενώ αποκλείεται η περίπτωση μερικά στοιχεία του μαθήματος να αρέσουν στους μαθητές και άλλα να μην αρέσουν. Το πιθανότερο βέβαια, και αν λάβουμε υπόψη τη γενικότερη στάση των μαθητών απέναντι στο σχολείο, είναι ότι σε μια τέτοια ερώτηση, όχι μόνο για τα Αρχαία Ελληνικά αλλά για όλα τα λεγόμενα δύσκολα μαθήματα, οι μαθητές θα απαντήσουν αρνητικά, με αποτέλεσμα να οδηγηθούμε σε εύκολα συμπεράσματα εις βάρος των μαθημάτων. Κατόπιν αυτών, δεν διακρίνεται σαφώς πώς η ερώτηση υπηρετεί την έρευνα, όπως επίσης και οι ερωτήσεις 2α και 2β, με τις οποίες ο μαθητής, αφού έχει δεσμευτεί από την απάντηση της παραπάνω ερώτησης με ένα ΝΑΙ ή ένα ΟΧΙ, καλείται να πει μόνο θετικά ή μόνο αρνητικά στοιχεία του μαθήματος, ενώ θα μπορούσε να παρουσιάσει και θετικά και αρνητικά. Εκτός των ανωτέρω, η ερώτηση αυτή δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά τους μαθητές της Β' και της Γ' Λυκείου, αφού στις τάξεις αυτές οι μαθητές έχουν ήδη επιλέξει Κατεύθυνση και επομένως οι διαθέσεις τους απέναντι στα διάφορα μαθήματα, και όχι μόνο απέναντι στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών, εξαρτώνται από άλλους παράγοντες.

5. Ως προς την ερώτηση «4. Πιστεύεις ότι τα Αρχαία θα σε βοηθήσουν να βελτιώσεις την ικανότητα σου να χειρίζεσαι τη Νέα Ελληνική; ΝΑΙ - ΟΧΙ» έχουμε να παρατηρήσουμε ότι ακόμα και οι μαθητές του Λυκείου (και πολύ περισσότερο οι μαθητές της Γ' Γυμνασίου, οι οποίοι αποτελούν μεγάλο μέρος του δείγματος της έρευνας, δεδομένου ότι σε αυτή συμμετέχουν 22 Γυμνάσια έναντι 24 Λυκείων) δεν είναι σε θέση, και λόγω ηλικίας και λόγω βιωμάτων και γλωσσικών εμπειριών απαιτητικού λόγου, να απαντήσουν στην ερώτηση, διότι δεν έχουν ακόμη συνειδητοποιήσει το όφελος που μπορεί να έχουν ή να μην έχουν από την επαφή τους με τα Αρχαία Ελληνικά. Ο μαθητής π.χ. δεν γνωρίζει επαρκώς και σε βάθος ότι η Αρχαία γλώσσα έχει τροφοδοτήσει και εξακολουθεί να τροφοδοτεί με επιστημονικούς όρους τη σύγχρονη επιστήμη, αλλά και με λέξεις και φράσεις όχι μόνο την νεοελληνική αλλά και ξένες γλώσσες- δεν αναλογίζεται ίσως ότι η Αρχαία

Ελληνική θα τον βοηθήσει να χειρίζεται την Νεοελληνική σε επίπεδο κατανόησης ενός λογοτεχνικού κειμένου (του Παπαδιαμάντη, του Ροΐδη, ακόμη και του Σεφέρη, του Ελύτη και άλλων που διαθέτουν βαθιά αρχαιογνωσία και μέσα στα έργα τους συναντούμε παραθέματα αρχαίων συγγραφέων ή ποιητικές αναφορές σ' αυτά), ενός νομικού κειμένου ή διαφόρων ιστορικών πηγών (στις οποίες εξετάζεται στη Γ' Λυκείου σε επίπεδο πανελλαδικών εξετάσεων).

6. Η ερώτηση «5. Κατά την άποψη σου, τι θα βοηθούσε περισσότερο στη βελτίωση της ικανότητας να χειριζόμαστε τη Νέα Ελληνική: περισσότερες ώρες Αρχαίων ή περισσότερες ώρες Νέων Ελληνικών;» καλεί τον μαθητή να απαντήσει επί ενός θέματος που δεν το γνωρίζει επαρκώς αλλά μόνο επιφανειακά. Το θέμα των ωρολογίων προγραμμάτων δεν είναι τόσο απλό, αφού οι ώρες που απαιτούνται για τη διδασκαλία ενός μαθήματος προσδιορίζονται από τους στόχους του μαθήματος, όπως αυτοί ορίζονται στα Προγράμματα Σπουδών, από το βαθμό δυσκολίας ενός μαθήματος, αφού θα πρέπει να υπάρχει επάρκεια χρόνου για την πρακτική εξάσκηση του μαθητή, και από τη διδακτέα ύλη, η οποία θα πρέπει να ισοκατανέμεται στις τάξεις και να μην είναι ετεροβαρής. Τα ωρολόγια προγράμματα έχουν σχέση με τον γενικότερο σχεδιασμό της εκπαίδευσης και, συνεπώς, η παραπάνω ερώτηση δεν είναι δυνατόν να απαντηθεί από τον μαθητή αφού απαιτούνται επαρκείς γνώσεις και δεδομένα. Κατ' ανάγκην η απάντηση του θα είναι χωρίς ερευνητική βαρύτητα.

7. Θεωρούμε, επίσης, ότι και η ερώτηση 7, που καλεί τον μαθητή να απαντήσει αν τα Αρχαία θα του χρησιμεύσουν στη ζωή ως επαγγελματικό ή μορφωτικό εφόδιο, δεν είναι δυνατόν να απαντηθεί από τον μαθητή, αφού αυτός δεν είναι σε θέση λόγω του νεαρού της ηλικίας και ελλείψεως σχετικών εμπειριών να γνωρίζει αν τα Αρχαία θα του χρησιμεύσουν μελλοντικά ως επαγγελματικό ή μορφωτικό εφόδιο. Πολλοί, εξάλλου, από τους μαθητές που πρόκειται να συμμετάσχουν στην έρευνα δεν έχουν ενδεχομένως αποφασίσει ακόμη ποιο επάγγελμα θα ασκήσουν στη ζωή τους. Ακόμα κι αν έχουν κάνει κάποιες σκέψεις επ' αυτού, είναι δυνατόν αργότερα να αλλάξουν προτιμήσεις.

8. Η ερώτηση «8. Διαβάζεις στον ελεύθερο χρόνο σου έργα των αρχαίων συγγραφέων είτε από το πρωτότυπο είτε από μετάφραση;» δεν λαμβάνει υπόψη, κατά το πρώτο σκέλος (= από το πρωτότυπο), την εκπαιδευτική μας πραγματικότητα και τους σκοπούς διδασκαλίας του μαθήματος, όπως αυτοί ορίζονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα. Δεν είναι δυνατόν ένας μαθητής της Γ' Γυμνασίου (στην έρευνα συμμετέχουν 22 Γυμνάσια) αλλά και του Λυκείου (πλην ίσως των μαθητών της Θεωρητικής Κατεύθυνσης της Γ' Λυκείου) να έχει τα απαιτούμενα εφόδια προκειμένου να διαβάσει στο πρωτότυπο ένα αρχαίο ελληνικό κείμενο. Δεν κατανοεί, επομένως, εύκολα κανείς τη σκοπιμότητα της ερώτησης. Αν π.χ. η απάντηση είναι αρνητική, είναι δυνατόν στηριζόμενοι σε αυτήν να πούμε ότι το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών δεν ενδιαφέρει τους μαθητές; Στην περίπτωση αυτή, τηρουμένων των αναλογιών, θα πρέπει να δεχθούμε ότι και ένας μαθητής που δεν διαβάζει νεοελληνικά λογοτεχνικά κείμενα ή ιστορικά ή φιλοσοφικά κ.λπ. δεν ενδιαφέρεται για τα μαθήματα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, της Ιστορίας, της Φιλοσοφίας αντίστοιχα, πράγμα που δεν ευσταθεί. Συνεπώς, η απάντηση στην παραπάνω ερώτηση δεν μπορεί να έχει επιστημονική εγκυρότητα.

9. Η υποθετική ερώτηση «10. Αν το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών ήταν προαιρετικό στο σχολείο, θα το επέλεγες;» δεν παρουσιάζει ερευνητικό ενδιαφέρον, αφού επικαλύπτεται σε μεγάλο βαθμό τόσο από την ερώτηση 1 (βλ. παραπάνω), που ζητά από τον μαθητή να απαντήσει αν του αρέσουν ή όχι τα Αρχαία Ελληνικά, όσο και από την ερώτηση 7 (βλ. παραπάνω), με την οποία ο μαθητής καλείται να επιλέξει τρία μαθήματα που του αρέσουν περισσότερο κατά

σειρά προτίμησης. Εκτός τούτου, η ερώτηση στηρίζεται σε υποθετικά και όχι σε πραγματικά δεδομένα, οπότε ανάλογης βαρύτητας θα είναι και η απάντηση.

10. Οι ερωτήσεις 13, 14, 14α, 15 αποσκοπούν στο να ελέγξουν το επίπεδο των γνώσεων του μαθητή στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών (από το πρωτότυπο και από μετάφραση). Όμως η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών, αλλά και όλων των μαθημάτων, δεν αποβλέπει μόνο στην παροχή γνώσεων, αλλά και στη διανοητική και συναισθηματική καλλιέργεια του μαθητή, παράμετροι που δεν ελέγχονται με ερωτήσεις που απλώς ζητούν πληροφορίες από τον μαθητή. Με τις ερωτήσεις

αυτές δε φαίνεται να προωθείται ο βασικός σκοπός της έρευνας, να διαπιστωθεί δηλαδή «κατά πόσο οι διατιθέμενοι εκπαιδευτικοί πόροι συντελούν αποτελεσματικά στην προσωπική καλλιέργεια και στη διαμόρφωση των πνευματικών ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών».

11. Το χωρίο (δύο σειρών) από τον Ξενοφώντα της ερώτησης 11, το οποίο καλούνται να μεταφράσουν οι μαθητές, περιέχει αρκετά τονικά σφάλματα (συνολικά 6). Θεωρούμε πως ένα ερωτηματολόγιο που δίδεται στους μαθητές θα πρέπει να είναι απαλλαγμένο από πάσης φύσεως λάθη. Παρεμπιπτόντως επισημαίνουμε ότι στο κείμενο της έρευνας παρατηρούνται αρκετά εκφραστικά σφάλματα.

Παρακαλούμε, εφόσον επιθυμείτε, να επανυποβάλετε το ερωτηματολόγιο λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω παρατηρήσεις.

Ο Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Σωτήριος Γκλαβάς Σύμβουλος Π.Ι.

http://www.alfavita.gr/anakoinoseis/ank28_5_9_0554.php

Απάντηση του καθηγητή Μιχάλη Κελπανίδη προς το Π.Ι.

Καθηγητής Μιχάλης Κελπανίδης, ΑΠΘ

Μία μέρα αφού δημοσιεύθηκε [το κείμενο \(η 1η επιστολή\)](#) την Τρίτη, 26/5/09 στην ιστοσελίδα (alfavita.gr), την Τετάρτη, 27/5/09, παρελήφθη [η απάντηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου](#) από 13/5/09, στην οποία το Τμήμα Ερευνών, Τεκμηρίωσης και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου ούτε λίγο ούτε πολύ απέρριψε όλες τις ερωτήσεις της έρευνας και όλα τα σημεία του σκεπτικού της. Επειδή αυτό το θεωρώ πρωτοφανές και ανάρμοστο από κάθε πλευρά, συνέταξα την παρακάτω απάντηση προς το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, την οποία σας κοινοποιώ.

28. Μαΐου

2009

Προς
Τμήμα Ερευνών, Τεκμηρίωσης
και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
υπόψη κ. Σωτηρίου Γκλαβά
Ταχ. Διεύθυνση: Μεσογείων 406
153 42 Αγ. Παρασκευή

Σε απάντηση του εγγράφου σας από 13-5-09, το οποίο παρελήφθη σήμερα Τετάρτη, 27-5-09 από το ταχυδρομείο του Τομέα Παιδαγωγικής έχουμε να απαντήσουμε τα εξής:

Δεδομένου ότι το «πνεύμα» ενός ντοκουμέντου είναι σημαντικότερο από το «γράμμα» του, το πνεύμα αυτού του εγγράφου διακατέχεται από την αρχή ως το τέλος από το φόβο ότι μία απροκατάληπτη έρευνα στους μαθητές και στις μαθήτριες θα αποκαλύψει αρνητικές στάσεις απέναντι στο μάθημα των Αρχαίων, της οποίας η διεξαγωγή πρέπει να παρεμποδιστεί με κάθε τρόπο, ώστε σε κάθε σημείο του σκεπτικού και του ερωτηματολογίου της έρευνας που υποβλήθηκε από τον καθηγητή Μ. Κελπανίδη και την ερευνητική ομάδα, έπρεπε να βρεθεί και βρέθηκε «κάτι στραβό».

Η μόνιμη επωδός του εγγράφου, που επαναλαμβάνεται τουλάχιστον 6 φορές, είναι ότι οι 15χρονοι έως και 18χρονοι μαθητές είναι πνευματικά τόσο ανώριμοι, ώστε δεν είναι σε θέση (!) «λόγω του νεαρού της ηλικίας», «ελλείψεως σχετικών εμπειριών» κ.α. να εκφράσουν την άποψή τους σχετικά με τις εμπειρίες τους, όσον αφορά το μάθημα των Αρχαίων.

Εδώ πρέπει να υπενθυμίσουμε στο Τμήμα Ερευνών, Τεκμηρίωσης και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας ότι στην *Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού*, (για την Ελλάδα 2 Δεκεμβρίου 1992), αναφέρονται στο άρθρο 12 τα εξής:

«Τα συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητάς του».

Σύμφωνα με αυτή τη Σύμβαση και με αφετηρία την παραδοχή ότι τα παιδιά και οι έφηβοι δεν είναι παθητικοί αποδέκτες της γνώσης που μεταδίδεται από τους ενήλικες, αλλά **συν-δημιουργοί** της γνώσης, έχουν διεξαχθεί πολλές έρευνες, οι οποίες διερευνούν **τις απόψεις, προσδοκίες, εμπειρίες και στάσεις** όχι μόνο

των εφήβων αλλά και των παιδιών ηλικίας νηπιαγωγείου και του δημοτικού σχολείου.

Ενώ έτσι έχουν τα πράγματα στο διεθνές πλαίσιο, το Τμήμα Ερευνών, Τεκμηρίωσης και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας αρνείται στους Έλληνες μαθητές του Λυκείου και της Γ' Γυμνασίου την ωριμότητα και την ικανότητα να εκφράσουν τις στάσεις τους απέναντι στο μάθημα των Αρχαίων, στο οποίο εκ των πραγμάτων αφιερώνουν μεγάλο μέρος του χρόνου τους τόσο στο σχολείο όσο και στα φροντιστήρια.

Ερχόμαστε τώρα στα επιμέρους σημεία του εγγράφου, τα οποία αναφέρονται στις υποτιθέμενες «αδυναμίες» του ερωτηματολογίου.

1. Ο σκοπός της έρευνας, όπως διατυπώθηκε στο ερευνητικό υπόμνημα, ήταν να διαπιστωθεί με έγκυρα ερευνητικά δεδομένα, που επρόκειτο να παραχθούν άμεσα από τις απαντήσεις των ίδιων των μαθητών/τριών, ποιες είναι οι απόψεις και στάσεις τους απέναντι στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών. Αυτό το ερευνητικό ενδιαφέρον είχε ως αφετηρία το γεγονός ότι το μάθημα των Αρχαίων καταλαμβάνει ανέκαθεν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μία πολύ κεντρική θέση και αναλώνει ένα μεγάλο μέρος των εφοδίων του συστήματος (σχολικός χρόνος, ανθρωποώρες διδακτικού προσωπικού κλπ.). Θεωρήθηκε συνεπώς ως ιδιαίτερα σημαντικό, να διαπιστωθεί, κατά πόσο οι διατιθέμενοι εκπαιδευτικοί πόροι συντελούν αποτελεσματικά στην προσωπική καλλιέργεια και στη διαμόρφωση των πνευματικών ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών.

Αυτός είναι **ένας στόχος, όχι δύο στόχοι**, όπως αναφέρεται στο έγγραφο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, οι οποίοι θα απαιτούσαν δήθεν δύο διαφορετικές έρευνες. Οι απαντήσεις των μαθητών/τριών θα έφερναν στο φώς – εάν δεν τορπιλιζόταν από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο η έρευνα – ποιες είναι οι δικές τους εμπειρίες και τι αποκομίζουν από το μάθημα των Αρχαίων, πόσο συνεισφέρει δηλαδή το μάθημα των Αρχαίων στην προσωπική καλλιέργεια και στη διαμόρφωση των πνευματικών ενδιαφερόντων των μαθητών/τριών. Αυτά τα πορίσματα θα ήταν **τουλάχιστον ένας δείκτης** της αποτελεσματικότητας των εφοδίων που διατίθενται για το μάθημα αυτό.

2. Όσον αφορά τη σκοπιμότητα της έρευνας έχουμε διατυπώσει στο σκεπτικό που υποβλήθηκε στο Π.Ι. τα εξής: Η έρευνα εντάσσεται στην κατηγορία των *εφαρμοσμένων* ερευνών και το όφελος που αναμένεται να προκύψει είναι η δυνατότητα βελτίωσης της διδακτικής πράξης. Εάν για παράδειγμα επιβεβαιωθεί η δεύτερη υπόθεση ότι οι μαθητές/τριες από μορφωτικά μη-ευνοημένα περιβάλλοντα δεν ενδιαφέρονται για τα Αρχαία, αυτό θα σήμαινε ότι θα απαιτηθούν μεγαλύτερες **αντι-σταθμιστικές** προσπάθειες από πλευράς του εκπαιδευτικού συστήματος ώστε να μπορέσει το μάθημα των Αρχαίων να προσεγγίσει και αυτούς τους μαθητές/τριες. Δεν παραβλέπουμε ωστόσο ότι εκ των πραγμάτων υπάρχουν όρια των δυνατοτήτων επέκτασης αντισταθμιστικών προγραμμάτων. Με την έρευνα αυτή επιδιώκεται μία συμβολή στη σημερινή συζήτηση, που διεξάγεται διεθνώς, σχετικά με τη θέση των αρχαίων γλωσσών στη γενική εκπαίδευση.

Και σε αυτό το σημείο εκφράζεται διαφωνία στο έγγραφο του Π.Ι. με τα εξής: *«Είναι δυνατόν, βέβαια, αν βελτιωθεί η διδακτική πράξη, να βελτιωθεί, ως ένα βαθμό, και η επίδοση των μαθητών, δεν είναι όμως βέβαιο ότι οι μαθητές θα δείξουν ενδιαφέρον για το μάθημα των Αρχαίων, αν τα ενδιαφέροντα τους είναι στραμμένα σε άλλα επιστημονικά πεδία. Εξάλλου, αν δεχτούμε ότι αιτία της αδιαφορίας των μαθητών για το μάθημα, ή της χαμηλής επίδοσης τους σε αυτό, είναι το γεγονός ότι προέρχονται από «μορφωτικώς μη ευνοημένα περιβάλλοντα»,*

πώς είναι δυνατόν με τη βελτίωση της διδασκαλίας ενός μαθήματος να αντιμετωπισθεί μια σοβαρή κοινωνικού χαρακτήρα αιτία που δημιουργεί και συντηρεί το πρόβλημα;»

Εδώ, ομολογουμένως δεν βλέπουμε ποιο είναι το σοβαρό επιχείρημα ενάντια στην προσπάθεια να βοηθηθούν με κάποια επιπλέον αντισταθμιστική διδακτική στήριξη οι μαθητές από μορφωτικά μη-ευνοημένα περιβάλλοντα, εάν η έρευνα αποδεικνύει ότι αυτοί οι μαθητές έχουν μεγαλύτερα προβλήματα στη διδασκαλία των Αρχαίων.

3. Σχετικά με τη δειγματοληψία έχουμε διατυπώσει στο σκεπτικό της έρευνας τα εξής: «Σχεδιάστηκε ένα διαστρωματωμένο τυχαίο δείγμα σχολείων με βάση το βαθμό της αστικοποίησης της έδρας του σχολείου σύμφωνα με τα δεδομένα της απογραφής του 2001 της *Στατιστικής Επετηρίδας της Ελλάδας* για το σύνολο των δήμων και κοινοτήτων της επικράτειας. Με αυτό τον τρόπο, τα ποσοστά του δείγματος των μαθητών/τριών (N=1.500) θα αντιστοιχούν προς τα ποσοστά της κατανομής του πληθυσμού στις επιμέρους κατηγορίες μεγέθους των δήμων και κοινοτήτων της Ελλάδας. Η επιλογή έγινε με δειγματοληψία κατά στοιβάδες. Επελέγησαν με στατιστικά τυχαίο τρόπο από την κάθε κατηγορία μεγέθους των δήμων και κοινοτήτων της Βόρειας Ελλάδας – και επιπλέον ξεχωριστά και από την περιοχή των Αθηνών – τα σχολεία και από τα σχολεία ελήφθησαν οι αντίστοιχες τάξεις. Η περιοχή των Αθηνών συμπεριλήφθηκε λόγω ορισμένων ιδιαιτεροτήτων που εμφανίζει αυτή η μεγαλύτερη αστική συγκέντρωση του ελλαδικού χώρου, η οποία είναι συγχρόνως και διοικητική συγκέντρωση και το μεγαλύτερο πολιτιστικό κέντρο της Ελλάδας, όπως και κόμβος διεθνούς επικοινωνίας».

Η κριτική του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου στο σχέδιο της δειγματοληψίας είναι ότι «*Ως κριτήριο επιλογής του δείγματος λαμβάνεται μόνο «ο βαθμός αστικοποίησης της έδρας του σχολείου» όχι όμως και ο γεωγραφικός παράγοντας, ο οποίος συνδέεται τόσο με την πολιτιστική ιδιαιτερότητα των κατοίκων όσο και με τις μορφωτικές και επαγγελματικές τους επιλογές. Επομένως, το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό όλων των γεωγραφικών διαμερισμάτων της χώρας και δίνει έμφαση σε σχολεία της Βόρειας Ελλάδας. Έτσι, η έρευνα υστερεί ως προς το σημείο αυτό.*»

Ο ισχυρισμός αυτός είναι εσφαλμένος και αποτελεί ένα ψευδοεπιχείρημα, δεδομένου ότι η **ελληνική κοινωνία είναι πολιτιστικά ομοιογενής** και μόνο μετά την έναρξη της εισροής ξένων από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες, από το 1990 και κατόπιν, άρχισε η κατάσταση να αλλάζει. Στην παρούσα έρευνα – που δεν πραγματοποιήθηκε – ενδιαφέρουν ωστόσο μόνο οι στάσεις του γηγενούς ελληνικού μαθητικού πληθυσμού, όχι των παλιννοστούντων ή των ξένων (Γεωργιανών, Αλβανών κλπ.).

Το ότι η ελληνική κοινωνία είναι πολιτιστικά ομοιογενής έχει προ πολλού διαπιστωθεί. Η έκθεση του ΟΟΣΑ «Επισκόπηση του Εκπαιδευτικού Συστήματος της Ελλάδας. Έκθεση Εμπειρογνομώνων», Αθήνα, ΥΠΕΠΘ 1996, αναφέρει σχετικά: «Πρώτο, η ελληνική εκπαίδευση έχει το πλεονέκτημα να υπηρετεί, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα, μία παραδοσιακά πολύ *ομοιογενή κοινωνία* (πλάγια στο πρωτότυπο), η οποία υποστηρίζεται από τις βαθιά ριζωμένες ελληνικές και βυζαντινές παραδόσεις της, από μια συνεκτική θρησκεία την οποία υιοθετεί και το κράτος και από ισχυρή οικογενειακή αλληλεγγύη». (σελ.7) Η *ομοιογένεια* σημαίνει ότι ο γεωγραφικός παράγοντας δεν είναι σημαντικός, όπως αντίθετα είναι σε άλλες χώρες όπως π.χ. το Βέλγιο. Διότι στη συγκεκριμένη αυτή έρευνα δεν ενδιαφέρουν, όπως αναφέρθηκε, ούτε οι ξένοι και οι παλιννοστούντες, ούτε οι μουσουλμάνοι της Θράκης, οι οποίοι είναι ένα ετερογενές στοιχείο, παρά μόνο οι γηγενείς «mainstream» Έλληνες μαθητές.

Και με την ευκαιρία αυτής της κριτικής στο δείγμα της έρευνας ας μας επιτραπεί να ρωτήσουμε, αν το δείγμα της έρευνας των Γκλαβά/Καραγεωργίου, η οποία τιτλοφορείται ως *Πανελλαδική Έρευνα για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο, ήταν πράγματι «στατιστικά» τυχαίο δείγμα»*

(probability sample); 'Η μήπως μοίρασαν τα ερωτηματολόγια, όπως ακούστηκε από διάφορες πλευρές, οι Σύμβουλοι «όπως τύχει», δηλαδή ως «δείγμα ευκολίας», που είναι το αντίθετο του «στατιστικά τυχαίου δείγματος»;

4. Στο σημείο αυτό υποστηρίζεται στο έγγραφο του Π.Ι. ότι η απλή εισαγωγική ερώτηση του ερωτηματολογίου: «Σου αρέσει το μάθημα των Αρχαίων; ΝΑΙ/ΟΧΙ» επικαλύπτεται δήθεν με την ερώτηση 7: «Στη λίστα που ακολουθεί, βάλε στα τρία μαθήματα που σου αρέσουν περισσότερο από όλα τα άλλα, αριθμούς κατά σειρά προτίμησης, με "1" στην πρώτη σου προτίμηση, "2" στη δεύτερη και "3" στην τρίτη.» [Δίνεται λίστα 11 μαθημάτων]

Φυσικά οι δύο ερωτήσεις **δεν επικαλύπτονται**: Διότι η πρώτη είναι απλή, γενική ερώτηση που εισάγει τον ερωτώμενο στο θέμα, όπως πρέπει να γίνεται στην αρχή κάθε ερωτηματολογίου (καλό είναι να μελετάει κανείς τα Εγχειρίδια Μεθοδολογίας, πριν προσπαθήσει να ασκήσει κριτική σε έρευνες άλλων, οι οποίοι τα χρησιμοποιούν συχνά) ενώ η ερώτηση 7 είναι πιο εξειδικευμένη. Αυτό σημαίνει ότι από την απάντηση «ΝΑΙ, μου αρέσει το μάθημα των Αρχαίων» δεν συνάγεται με κανένα τρόπο σε ποια σειρά προτεραιότητας το κατατάσσει ο μαθητής ή η μαθήτρια: Αν δηλαδή είναι η 1^η, 2^η, 3^η προτίμησή του/της, ή αν είναι ακόμα πιο κάτω στην ιεραρχία των προτιμήσεών του/της. Έτσι, είναι εντελώς σαφές ότι η πρώτη ερώτηση στοχεύει απλώς στο «αρέσει / δεν αρέσει» (πρόκειται για μεταβλητή *ονομαστικού* επιπέδου) ενώ με τη δεύτερη ερώτηση επιδιώκεται ακριβέστερα να διαπιστωθεί, **σε ποια σειρά προτίμησης** κατατάσσει **συγκριτικά με άλλα** ο μαθητής ή η μαθήτρια (πρόκειται για μεταβλητή *τακτικού* επιπέδου) το συγκεκριμένο μάθημα. Συνεπώς ο ισχυρισμός ότι οι δύο ερωτήσεις δήθεν επικαλύπτονται, είναι πέρα για πέρα εσφαλμένος και αποτελεί ένα «non sequitur», δηλαδή **έλλειψη λογικής συνοχής του επιχειρήματος**.

Επιπλέον προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι η πρώτη ερώτηση «δεν θα δώσει αποτέλεσμα έγκυρο, αφού, ως γνωστόν, οι νέοι ευρισκόμενοι στο στάδιο της αναζήτησης αλλάζουν εύκολα και γρήγορα απόψεις και ενδιαφέροντα.. Είναι βέβαιο πως, όποια και αν είναι η απάντηση των παιδιών, είναι δυνατόν σε μικρό χρονικό διάστημα να αναθεωρήσουν την άποψη τους για το μάθημα.».

Επειδή δηλαδή οι νέοι αλλάζουν απόψεις, δεν μπορούν, κατά το Τμήμα Ερευνών, Τεκμηρίωσης και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας να απαντήσουν σε μια τέτοια ερώτηση και συνεπώς δεν θα πρέπει καν να τους τεθεί η ερώτηση; Αλλά και οι ενήλικοι αλλάζουν απόψεις, π.χ. όσον αφορά τις εκλογικές και άλλες προτιμήσεις τους. Αυτό ωστόσο δεν εμποδίζει τη διεξαγωγή δημοσκοπήσεων και κοινωνικών ερευνών. Κατά τη λογική όμως του συντάκτη του εγγράφου του Π.Ι. δεν πρέπει να γίνεται έρευνα, επειδή οι ερωτώμενοι αλλάζουν απόψεις.

Αλλά ενώ στο σημείο αυτό υποστηρίζεται ότι η ερώτηση «Σου αρέσουν τα Αρχαία κλπ.» δεν μπορεί να τεθεί, **επειδή οι μαθητές αλλάζουν απόψεις**, σε άλλο σημείο υποστηρίζεται το ακριβώς αντίθετο: «η ερώτηση αυτή δεν παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά τους μαθητές της Β' και της Γ' Λυκείου, αφού στις τάξεις αυτές έχουν ήδη επιλέξει κατεύθυνση.». Άρα **είτε έχουν σταθερές είτε έχουν μεταβαλλόμενες απόψεις**, η απλή ερώτηση, **αν αρέσουν τα Αρχαία στο μαθητή και τη μαθήτρια** δεν μπορεί να τεθεί, κατά την κάπως περίεργη λογική του συντάκτη του εγγράφου.

Φυσικά η ερώτηση μπορεί να τεθεί, διότι ακόμα και να έχουν αποφασίσει στη Β' και στη Γ' Λυκείου, είναι ενδιαφέρον να εξεταστούν οι στάσεις τους απέναντι στα Αρχαία, επειδή έχει νόημα να απαντήσουν και αυτή και τις άλλες σχετικές ερωτήσεις στη συνέχεια, που είναι περισσότερο διαφοροποιημένες. Έχει νόημα διότι ακόμα και αν επέλεξαν ήδη τη θεωρητική κατεύθυνση, είναι ενδιαφέρον, αν έκαναν την επιλογή αυτή από ενδιαφέρον ή επειδή είχαν πολύ αδύνατες επιδόσεις στα Μαθηματικά, όπως συμβαίνει αρκετές φορές. Το έχω ακούσει προσωπικά από φοιτήτριες του Τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής.

Στη συνέχεια επιχειρεί ο συντάκτης του εγγράφου **να ρίξει την ευθύνη** του γεγονότος ότι σε πολλούς μαθητές δεν αρέσει τα μαθήματα των Αρχαίων [γεγονός που προφανώς το γνωρίζει και φοβάται ότι θα βγει με την έρευνα προς τα έξω] **στους καθηγητές**. Διαβάζουμε το εξής εκπληκτικό:

«Ακόμη, η συμπάθεια ή η αντιπάθεια των μαθητών για ένα μάθημα συχνά οφείλεται όχι τόσο στο μάθημα καθ' εαυτό αλλά σε εξωγενείς παράγοντες όπως π.χ. σε ορισμένους διδάσκοντες, που είναι δυνατόν να εμπνεύσουν στους μαθητές αγάπη ή αντιπάθεια για το μάθημα, σε οικογενειακά ή κοινωνικά πρότυπα, σε διάφορες επιρροές κ.λπ.»

5. Στο σημείο 5 γίνεται αναφορά στην ερώτηση 4 του ερωτηματολογίου της έρευνας: «Πιστεύεις ότι τα Αρχαία θα σε βοηθήσουν να βελτιώσεις την ικανότητά σου να χειρίζεσαι τη Νέα Ελληνική;» Στην ερώτηση αυτή ζητείται απλώς η άποψη του μαθητή – άσχετο αν είναι σωστή ή εσφαλμένη – για το σχετικό θέμα, τίποτα άλλο. Ο συντάκτης του εγγράφου ωστόσο θεωρεί ότι και στο θέμα αυτό οι 15πεντάχροι έως 18χρονοι Έλληνες μαθητές δεν έχουν την ωριμότητα και δεν είναι σε θέση να απαντήσουν το ερώτημα. Όπως διαβάζουμε στο έγγραφο, οι μαθητές *«δεν είναι σε θέση, και λόγω ηλικίας και λόγω βιωμάτων και γλωσσικών εμπειριών απαιτητικού λόγου, να απαντήσουν στην ερώτηση, διότι δεν έχουν ακόμη συνειδητοποιήσει το όφελος που μπορεί να έχουν ή να μην έχουν από την επαφή τους με τα Αρχαία Ελληνικά.»* Άρα λοιπόν και αυτή η ερώτηση δεν θα έπρεπε να είχε συμπεριληφθεί στο ερωτηματολόγιο.

6. Φυσικά, αφού γνωρίζουμε πια την επωδό, μπορούμε να προβλέψουμε ότι και στην επόμενη ερώτηση οι 15χρονοι έως 18χρονοι μαθητές δεν θα είναι σε θέση να απαντήσουν: Ερώτηση 5: «Κατά την άποψή σου, τι θα βοηθούσε περισσότερο στη βελτίωση της ικανότητας να χειριζόμαστε τη Νέα Ελληνική: περισσότερες ώρες Αρχαίων ή περισσότερες ώρες Νέων Ελληνικών; [Δίνονται ως επιλογές: α) *Περισσότερες ώρες Αρχαίων*/ β) *Περισσότερες ώρες Νέων*].

Δεν είναι σε θέση να απαντήσουν, διότι κατά την άποψη των συντακτών του εγγράφου του Π.Ι. η ερώτηση «καλεί τον μαθητή να απαντήσει επί ενός θέματος που δεν το γνωρίζει επαρκώς αλλά μόνο επιφανειακά».

Και βέβαια ούτε στην επόμενη ερώτηση 6: «Πιστεύεις ότι τα Αρχαία θα σου χρησιμεύσουν αργότερα στη ζωή;» [Επιλογές: α) Ως επαγγελματικό/β) Ως μορφωτικό εφόδιο] δεν μπορούν να απαντήσουν αυτοί οι τόσο ανώριμοι, κατά την άποψη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, 15χρονοι έως 18χρονοι Έλληνες μαθητές: *«δεν είναι δυνατόν να απαντηθεί από τον μαθητή, αφού αυτός δεν είναι σε θέση λόγω του νεαρού της ηλικίας και ελλείψεως σχετικών εμπειριών να γνωρίζει αν τα Αρχαία θα του χρησιμεύσουν μελλοντικά ως επαγγελματικό ή μορφωτικό εφόδιο.»* Με την ίδια λογική του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου θα ήταν βέβαια ασυνεπές να επιτρέψουν στους μαθητές να έχουν την ωριμότητα να απαντήσουν και στην επόμενη ερώτηση 8: «Διαβάζεις στον ελεύθερο χρόνο σου έργα των αρχαίων συγγραφέων είτε από το πρωτότυπο είτε από μετάφραση;»

«Δεν είναι δυνατόν ένας μαθητής της Γ' Γυμνασίου (στην έρευνα συμμετέχουν 22 Γυμνάσια) αλλά και του Λυκείου (πλην ίσως των μαθητών της Θεωρητικής Κατεύθυνσης της Γ' Λυκείου) να έχει τα απαιτούμενα εφόδια προκειμένου να διαβάσει στο πρωτότυπο ένα αρχαίο ελληνικό κείμενο.» Άρα, και αυτή είναι «κακή ερώτηση» και δεν έπρεπε να τεθεί στους μαθητές.

Η ερώτηση 10: «Αν το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών ήταν προαιρετικό στο σχολείο, θα το επέλεγες; ΝΑΙ/ΟΧΙ» είναι και αυτή μία «κακή ερώτηση» επειδή εκτός άλλων «η ερώτηση στηρίζεται σε υποθετικά και όχι σε πραγματικά δεδομένα, οπότε ανάλογης βαρύτητας θα είναι και η απάντηση».

Αλλά στην κοινωνική έρευνα και στις δημοσκοπήσεις τίθενται πολύ συχνά υποθετικές ερωτήσεις, οι οποίες έχουν μεγάλη σημασία για την αποκάλυψη

στάσεων και απόψεων. Ερωτήσεις, για παράδειγμα, όπως: «Εάν την επόμενη Κυριακή είχαμε εκλογές, ποιο κόμμα θα ψηφίζατε;» Όπως είναι εμφανές, δεν είναι γνωστό στους συντάκτες του εγγράφου του Π.Ι., ότι οι υποθετικές ερωτήσεις είναι πράγματι πολύ σημαντικές στην κοινωνική έρευνα, επειδή, έχοντας ως φιλόλογοι άλλο αντικείμενο και ειδικότητα, είναι εντελώς αδαείς στην κοινωνική έρευνα. Δυστυχώς έχουν συγχρόνως το θράσος και την αναίδεια να διορθώνουν κάποιον του οποίου το αντικείμενο είναι ακριβώς η κοινωνική έρευνα.

Αλλά και μερικές αθώες ερωτήσεις γνώσεων σχετικά με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό τις βρήκε ο συντάκτης του εγγράφου όχι κατάλληλες, επειδή «*αποσκοπούν στο να ελέγξουν το επίπεδο των γνώσεων του μαθητή στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών (από το πρωτότυπο και από μετάφραση). Όμως η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών, αλλά και όλων των μαθημάτων, δεν αποβλέπει μόνο στην παροχή γνώσεων, αλλά και στη διανοητική και συναισθηματική καλλιέργεια του μαθητή, παράμετροι που δεν ελέγχονται με ερωτήσεις που απλώς ζητούν πληροφορίες από τον μαθητή.*»

Οι ερωτήσεις αυτές ήταν οι εξής:

Η ερώτηση 11 περιείχε ένα απόσπασμα 2 σειρών εύκολου αρχαίου κειμένου από τον Ξενοφώντα. Οι επόμενες ερωτήσεις ζητούσαν από τους μαθητές τα παρακάτω. Ερώτηση 13: «Ονόμασε 5 πρόσωπα που συμβάλλουν στην εξέλιξη της Ιλιάδας:», ερώτ. 14: «Να αναφέρεις σε μια-δύο σειρές το θέμα της Οδύσσειας:», ερώτ. 15: «Να αναφέρεις σε μια-δύο σειρές το θέμα της Ιλιάδας:», ερώτ. 16: «Στην τραγωδία *Ελένη* του Ευριπίδη, που βρίσκεται η Ελένη;» [Επιλογές: Στη Σπάρτη / στην Τροία / στην Αίγυπτο].

Οι πράγματι εύκολες αυτές ερωτήσεις τέθηκαν, για να μας παράσχουν μία ελάχιστη εικόνα σχετικά με το τι συγκράτησαν οι μαθητές από τα παραπάνω κύρια σημεία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών, για το οποίο αφιερώνουν τόσες ώρες του χρόνου τους. Ο λόγος, γιατί ο συντάκτης του εγγράφου του Π.Ι. βρήκε και αυτές τις απλές ερωτήσεις «κακές» είναι, όπως αναφέρεται, ότι δεν ελέγχουν τη διανοητική και συναισθηματική καλλιέργεια του μαθητή, παρά μόνο την παροχή γνώσεων, όπως διατυπώθηκε στο παραπάνω παράθεμα από το έγγραφο του Π.Ι.. Αλλά καμία έρευνα δεν μπορεί να ερευνήσει τα πάντα. Κάθε έρευνα περιορίζει εξ αρχής το αντικείμενό της και – σε σύνθετα θέματα – τις διαστάσεις του θέματος, τις οποίες είναι σε θέση να ερευνήσει. Ό, τι βρίσκεται πέραν αυτών των ορίων, το αφήνει για άλλες μετέπειτα έρευνες.

Η παρούσα έρευνα, η οποία, ας σημειωθεί, δεν χρηματοδοτείται από κανέναν φορέα σε αντίθεση με άλλες έρευνες που έχουν αναλώσει τα παχυλά ευρωπαϊκά κονδύλια (και δεν έχουν παραγάγει μερικές φορές τίποτα ουσιαστικό), έθεσε με τις παραπάνω ερωτήσεις γνώσεων και κατανόησης έναν **ελάχιστο στόχο**: να διαπιστώσει, αν έμειναν στο μυαλό των μαθητών/τριών τουλάχιστον αυτά τα λίγα στοιχεία μετά από την τόσο χρονοβόρα διδασκαλία των Αρχαίων στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο. Και βέβαια, αν διαπιστωνόταν στην έρευνα, **ότι ούτε αυτά τα στοιχεία δεν συγκράτησαν οι μαθητές**, τότε θα ήταν εντελώς περιττή η προσπάθεια να ερευνηθούν και οι υποτιθέμενες συναισθηματικές κλπ. αντιδράσεις τους. Εάν αντίθετα διαπιστωνόταν ότι συγκράτησαν αυτό το *minimum*, τότε θα μπορούσε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, που χρηματοδοτείται αφειδώς από ευρωπαϊκά κονδύλια (π.χ. ΕΠΕΑΕΚ) και άλλους πόρους, να προχωρήσει σε μία επόμενη έρευνα, με ενδεχομένως πιο σύνθετες ερωτήσεις, και στη διερεύνηση των συναισθηματικών διαστάσεων των εμπειριών των μαθητών από το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο όμως, παρά την πλεονεκτική οικονομική και λοιπή του θέση **όχι μόνο δεν έκανε καμία έρευνα στους μαθητές, αλλά torπίλισε και την παρούσα έρευνα**, η οποία θα γινόταν χωρίς την ανάλωση δημόσιων ή ιδιωτικών πόρων, με μόνα τα κίνητρα της μεταπτυχιακής

ερευνητικής ομάδας να παραγάγει επιστημονικά έγκυρη και χρήσιμη γνώση για τις απόψεις και στάσεις των μαθητών απέναντι στο μάθημα των Αρχαίων.

Επειδή δεν έχει κανένα νόημα να «κρύβεται κανείς πίσω από το δάκτυλό του» πρέπει να δούμε ποια είναι τα πραγματικά κίνητρα της παρεμπόδισης της έρευνας, τα οποία κρύβονται πίσω από τα εντελώς επιφανειακά επιχειρήματα που προβλήθηκαν στο έγγραφο. Τα **πραγματικά κίνητρα είναι να εμποδιστεί κάθε έρευνα που επιδιώκει την απροκατάληπτη διαπίστωση της πραγματικότητας, όσον αφορά τις στάσεις των μαθητών στο εν λόγω θέμα, επειδή η αποκάλυψη της πραγματικής κατάστασης θεωρείται ως επικίνδυνη. Έτσι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο έχει κάθε συμφέρον να συνεχίσει να υφίσταται άγνοια και σκοτάδι για το θέμα.** Αυτό το ρόλο παίζει σήμερα το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και για αυτό το λόγο υπέσκαψε τη θέση του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας, το οποίο, σε αντιπαράθεση, είχε στελεχωθεί με ικανούς ερευνητές και πρόλαβε τουλάχιστον να πραγματοποιήσει κάποιες μεθοδευμένες περιγραφικές έρευνες.

Έχουμε συγκεκριμένες ενδείξεις, ότι οι μαθητές/τριες δεν κατέχουν ούτε το ελάχιστο επίπεδο των γνώσεων που επρόκειτο διερευνηθεί με τις απλές ερωτήσεις γνώσεων. Μία φιλόλογος της ερευνητικής ομάδας, που διδάσκει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το μάθημα των Αρχαίων, έδωσε στους μαθητές της ένα άλλο αρχαίο κείμενο δυόμισι σειρών, ανάλογο προς αυτό του Ξενοφώντα, που είχε συμπεριληφθεί στο ερωτηματολόγιο, υπό μορφή ενός μικρού τεστ. Από τους 40 μαθητές που προσπάθησαν να το μεταφράσουν **μόνο ένας** το μετάφρασε σχετικά καλά. Οι άλλοι δεν μπόρεσαν να βγάλουν καμία άκρη.

Η υπόδειξη στο τέλος του εγγράφου: «Παρακαλούμε, εφόσον επιθυμείτε, να επανυποβάλετε το ερωτηματολόγιο λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω παρατηρήσεις», αφού ο συντάκτης του εγγράφου απέρριψε **κάθε σημείο** του σκεπτικού και **κάθε ερώτηση** της έρευνας, είναι βέβαια κοροϊδία. Διότι τι είδους ερωτήσεις θα πρέπει να υποβάλουμε, οι οποίες να γίνουν **αποδεκτές από τη λογοκρισία** του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου; Ερωτήσεις που θα καθοδηγήσουν τους τόσο ανώριμους κατά την άποψη του συντάκτη του εγγράφου μαθητές να δώσουν τις **«σωστές»** απαντήσεις, ώστε να βγουν τα **«σωστά»** αποτελέσματα, που επιθυμεί το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο; Μήπως αναμένουν δηλαδή να θέσουμε τις ερωτήσεις του τύπου των «καθοδηγητικών ερωτήσεων» (suggestive questions), όπως: «Όλοι οι άριστοι μαθητές με πατριωτική συνείδηση, αξιοπρέπεια και ήθος αγαπούν τα Αρχαία. Εσύ τι άποψη έχεις;». Με τέτοιες ερωτήσεις μπορεί κανείς να παραγάγει στην έρευνα όποιο αποτέλεσμα θέλει. Το μόνο πρόβλημα είναι ότι μία τέτοια «έρευνα» δεν έχει καμία αξία: είναι επιστημονικά άκυρη. Για το λόγο αυτό δεν θα «επανυποβάλουμε το ερωτηματολόγιο» – για να διεξάγουμε μία τέτοια νομιμοποιητική ψευδο-έρευνα, η οποία προφανώς είναι επιθυμητή – τουλάχιστον όσο η κατάσταση παραμένει η ίδια στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Καθηγητής Μ. Κελπανίδης

http://www.alfavita.gr/anakoinoseis/ank29_5_9_1253.php